

Mesterlig dødsfuga: Jon Fosse sætter – måske, måske ikke – punktum med syvende og sidste del af “Septologien”

Simon Lund Petersen 05.12.2021

BØGER // ANMELDELSE – Jon Fosse skruer op for tempoet og afslutter *Septologien* med et åndeløst, mørkt crescendo. Tilbage står vi med stilhedens rystelse: For hvad er det egentlig, Fosse er lykkedes med med sin besættende monotone romanføljeton? At male øjeblikkets og erindringens åbenhed frem, så liv og død – fortid, nutid og fremtid – ikke længere fremstår som adskilte verdener, men som et lysende netværk af åndedræt i natten. Det er mesterligt, skriver Simon Lund Petersen.

Et nyt navn – Septologien VII

Forfatter: Jon Fosse

Forlag: Batzer & Co, 154 sider. Udkom den 3. december 2021

Trådene samles på forunderlig vis, mens billedet, vi som læsere står tilbage med, knap nok føles tørt (og hvor er det forfriskende): Livet bobler og ånder under overfladen, når norske **Jon Fosse** blænder op for sidste akt i *Septologien*, der efter denne sublime finale ikke blot føjer sig til forfatterskabets hovedværker, men vil stå som et pejlemærke i ny nordisk litteratur.

I sidste del holdt vi vejret, mens Asle tog maleriet med de to krydsende streger, som den gamle maler har set på i begyndelsen af hver bog, ned fra staffeliet, for hvad

ville det få af konsekvenser -for jeg-fortælleren Asle og ikke mindst hans dobbeltgænger, Navnebroren Asle?

Jeg nærmest slugte siderne

Det føles da også som om, at tiden selv jager gennem fortællingen i *Et nyt navn – Septologien VII*, hvor Asles erindringssyner tager til, og de døde presser sig på. Hypnotisk fortættes stemningen hen mod slutningen, hvor Asle juleaftensmorgen sejler med naboen Åsleik i Sjarken ind gennem Sygnefjorden for at holde jul med Åsleiks søster, Guro.

Jeg nærmest slugte siderne, da først den lille båd lagde fra land og begyndte at skære sig gennem fjorden, og det selvom ilden i Fosses sprog stadig er den indre stilhed, som kun troende og digtere kender – og som i *Septologien* finder sit sælsomme udtryk i hverdagssprogets rytmiske gentagelser og Asles tunge, teologiske grublerier.

At forsvinde ind i billedet

I begyndelsen af bog syv står Asle ikke længere og ser på maleriet med de to streger, men på stablen af malerier han endnu har tilbage. Det er lillejuleaften, og Asle er i det handlekraftige hjørne, selvom han faldt i søvn på køkkenbænken med tøjet på aftenen før.

Asle vil ikke male mere, men billederne hjemsøger ham stadig, selvom de begynder at blegne en smule og ligesom “samle sig”. Til hvad? kunne man passende spørge.

Som i enhver god fortælling får vi dog ikke svaret serveret. I stedet lader Fosse motivets omrids stå stadig skarpere frem, som glorien af guld der omkranser ikonernes dunkle ansigt.

Vi befinder os både konkret og symbolsk i dybet af det inderste billede, og når billeder taler for sig selv, må sproget tie

Asle pakker de sidste malerier – undtagen portrættet af sin afdøde kone Ales – og kører dem til den lettere overraskede gallerist Beyer. Men tiden føles knap, for turen til Bjørgvin (Bergen) er lang for den gamle mand, og Asle bestemmer sig for at besøge Navnebroren på hospitalet, inden han indlogerer sig for natten.

“(…) og så ånder jeg langsomt ind og ud og så glider jeg ind i søvnen og jeg falder i søvn, vågner, og jeg tænker at i går aftes var jeg så træt at jeg faldt i søvn med det samme, og jeg har sovet tungt og roligt, tænker jeg, og i dag er det søndag og det er selve juleaften (…)”

Søvnens umærkeligt forbigående passage lader juleaftens dag med et sælsomt lys, der står i skarp kontrast til, hvordan natten på skæbnetung vis nærmest har “slugt” Asle i de foregående bind.

Fjorden – som Asle indtil nu har siddet og kigget ud på gennem ruden som sit “pejlemærke” og som et vindue ind i fortiden – skaber med sejlturen ind mod Guro's hus på ganske konkret vis nye navigationspunkter for Asle i nuet, der føles tættere på horisonten end nogensinde før.

Jon Fosse (f. 1959). Foto: Tom A. Kolstad

Åsleik drikker og skumler over, at Asle kunne finde på at tage en kuffert med på vandet (det betyder jo ulykke!), mens Asle holder roret og åbner op omkring fortidens traumer – og alkoholens spøgelse.

Hver gang Åsleik skal pisse, falder Asle ind i erindringens slummer, og billedet med de to streger ulmer stadig som et lysende negativ i malerens bevidsthed:

“(…) og der er ikke mere at gøre ved det billede så jeg må bare stille det væk et godt billede forsvinder måske ind i billedet hvis det bliver forvandlet til noget langt bagved (…)”

Vi befinder os både konkret og symbolsk i dybet af det inderste billede, og når billeder taler for sig selv, må sproget tie. Sådan tænker Asle, og denne anmelder med ham, selvom det kan være svært at kapere, at *Septologien* har fundet sin afslutning. Men hvilken én!

Ales' bog

Mere end noget andet er syvende og sidste del af Jon Fosses mægtige dødsmeditation dog en bog om *livet*: Det liv, vi har levet, og det liv, som lever i os, fordi billederne stadig taler. Det, vi fik gjort, og det, vi ikke fik gjort.

Og ingen personificerer livets mærkværdige sammensathed som afdøde Ales, der taler og taler, så man som læser forstår Asles tiltrækning af *mennesket*, men også den mystificering som bygdeknekten med det store malertalent føler i mødet med storbypigen og livsstykket, Ales.

Jon Fosse maler med tykke oliefarver, og end ikke komikken undgår et skær af ægte, menneskelig omsorg og lune i portrættet af menneskelig ensomhed og forfald

Forskellen på de to kommer udtalt til syne: Ales er hurtig i vendingen, men inderlig i sin tro; hun forsøger at kontrollere den langt mere forsagte Asle, mens hun på rørende vis altid – til alle tider – tilbyder ham sin *hånd*, som et billede på kærlighedens legemlige kraft.

Åsleik er bådsmanden, der styrer Asle gennem nutiden og forsøger at holde kursen, mens Ales er kærligheden, der rækker armen ud gennem tid og rum, så nuets grænser skælver.

Fristelsen

Men med livet følger også døden, og lyset bliver først tydeligt i mørke. Således oplever vi også Ales' mindre kønne sider som den jaloux – nærmest paranoide – kæreste. Skyggen af en mystisk blond kvinde synes således at følge de unge elskende, hvor end de går.

Tvivlen åbner en sprække mellem de to, for det er ikke altid så let for Asle at forstå, hvad Ales vil.

“(...) og så siger hun at det nok er for deres skyld at fjorden er så stille i dag og Asle siger ikke noget og så hører de at en motor begynder at brumme og Asle ser at en af hurtigbådene lægger fra kaj og så skaber dønningerne fra båden røre i det blikstille vand og spejlbilledet af husene bliver til brudstykker og hvirvles væk og Ales siger at nu skal han høre og Asle tager tobakspakken frem og tager den halvt røgne smøg op, ja nu skal du høre, siger Ales (...)”

Uden at afsløre for meget kommer Asles tro på bibelsk vis til at stå overfor fristelsens prøve i både fortid og nutid – og alt har at gøre med Asles malerier, som lyser og blinker overalt i julenatten: Portrættet af Ales, som Asle gemmer hjemme i Dylgja; Guros samling af Asles små malerier, som hun har fået af Åsleik i gave hvert år til jul; portrættet af Guro, som Asle bærer med sig gennem fjorden, hvor malingen endnu ikke er tør.

Ikke alt er dog skæbnetungt og sort. Romanseriens komiske højdepunkt finder sted, da Asle som udsending af den bekymrede Ales skal sige værelset op hos sin alkoholiserede værtinde, Herdis Åsen, mod et portrætbillede som betaling for sit korte logi.

Jon Fosse maler med tykke oliefarver, og end ikke komikken undgår et skær af ægte, menneskelig omsorg og lune i portrættet af menneskelig ensomhed og forfald.

To slags tid

“(...) og det er som om tiden bare går og går, men så sker der noget, og når det sker så går tiden langsomt, og den tid, den der går langsomt, den forsvinder ikke, den bliver, ja ligesom en begivenhed, så egentlig findes der to slags tid, den tid der bare går og går og som egentlig kun er vigtig for at det daglige liv skal gå sin gang, og så den anden tid, den egentlige tid, den der består af en række begivenheder, af større og mindre begivenheder, men af noget der skiller sig ud, hvad enten det nu er godt eller skidt, og den tid, den egentlige tid, er sammenhængen af begivenheder, og den tid bliver ved med at eksistere,”

– siger Ales som en gengivelse af sin kloge mor Judits personlige tidsevangeliem et sted i Asles tankestrøm.

Stykket oplyser på funklende klar vis den litterære tidskonstruktion, som Fosse forløser i *Septologien*: Hverdagens uophørligt strømmende, lineære tid – og så begivenhedernes lodrette tværtsnit, hvis eksistentielle tyngde som sorte huller opløser tid og rum i et kierkegaardsk evighedsøjeblik.

[Jon Fosse har med sin mesterlige dødsfuga skabt et poetisk testamente, som det er muligt for alle os syndere at læne os ind i](#)

Asles teologiske inspiration er imidlertid den kristne mystiker Meister Eckhart (ca. 1260-ca.1328), hvis bøger han også har med sig på Sjarken. Én af de to titler er den sigende *From Whom God Hid Nothing*, og romanføljetonens mange tidsloops forklares i bog syv også nærmere med underets og treenighedens paradoksale sprog end med ren, kvantemekanisk logik.

Gamle Asles og unge Asles veje krydses, selvom det ikke burde være muligt, og alligevel sidder anmelderen her tilbage med følelsen af at have *erfare*t en sammenhæng, der ikke lader sig indfange uden for billedet.

Og Navnebroren, hvad med ham? Ja, det er en anden historie, som jeg ikke vil afsløre her.

Punktummets spøgelse

Spændingen er således intakt til slut: Vil det endelig finde sted, *punktummet*, som ellers har været fraværende gennem hele fortællingen? Er dobbeltgængerne levende personer eller blot symbolske spejlinger? Og kan vi i det hele taget skelne de døde fra de levende, når alle har mulighed for at komme til orde i litteraturens udvidede stemmerum?

Som værk er *Septologien* ikke nær så rendyrket poetisk som andre af Fosses hovedværker, herunder det tidlige mesterværk *Morgen og aften* (2000) og *Trilogien* (2007-2014), som Fosse på behørig vis blev hyldet for med Nordisk Råds Litteraturpris i 2015.

Septologien giver os til gengæld menneskelivet, som det ser ud: Monotont besættende i sin udstrækning og med åndehuller nok til, at billederne ikke drukner os trods motivets storm.

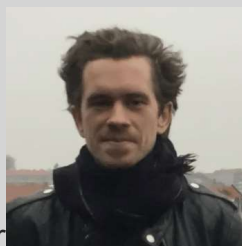
“(…) og jeg mærker at det er nok (…)”, tænker Asle hen mod slutningen – og vi med ham.

Jon Fosse har med sin mesterlige dødsfuga skabt et poetisk testamente, som det er muligt for alle os syndere at læne os ind i: Et stille, sitrende mørke, hvor ethvert møde virker som flammen, der tændes og afslører scenerummets virkelige dimensioner.

Septologien legemliggør henvendelsens under, så det usigeliges ekko har klang af triumf.

Septologien af Jon Fosse

Du kan læse Simon Lund Petersens [anmeldelser af andre bind i serien her](#).

dødenJon FosseSeptologienskønlitteratur

Simon Lund Petersen

Simon Lund Petersen, født 1986. Er cand.mag. i dansk litteratur og filosofi. Arbejder blandt andet som højskolelærer, biblioteksvært og litterær vandrelaugsguide - hvorfor han ofte ses strejfe rundt ude i landskabet eller gennem byens